

BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA O‘QUVCHILARNI SAVODGA O‘RGATISH DAVRIDA IJODIY TASAVVURINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Narzullayeva Mehriniso Jovli qizi

Termiz davlat pedagogika instituti Boshlang‘ich ta‘lim nazariyasi magistranti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada boshlang‘ich sinflarda olib boriladigan savodga o‘rgatish jarayonlari hamda o‘quvchilarning ijodiy tasavvurini rivojlantirishda amalga oshiriladigan ishlar mazmuni haqida artoflicha fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: *ijod, tasavvur, savodxonlik, o‘quvchi, tadqiqot, bilim, metod.*

ABSTRACT

In this article, it is discussed in detail about the processes of teaching literacy in primary classes and the content of the work carried out in the development of creative imagination of students.

Key words: *creativity, imagination, literacy, student, research, knowledge, method.*

Kirish.

Zamonaviy ta‘lim amalda bitta asosiy maqsadga: insonga bilim berish o‘zi va uning atrofidagi dunyo haqida, unga bu bilimlardan foydalanib yashashni o‘rgatish, o‘zi va jamiyat manfaati, o‘z shaxsiy imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishga hissa qo‘shish va kasb tanlashga ko‘maklashishdan iborat. Bundan kelib chiqib, ta‘lim olish maqsad emas, balki vosita, ya‘ni hayotda muhimroq, strategik maqsadlarga erishish zaruratidir. Boshlang‘ich ta‘limda o‘quvchilarga savod o‘rgatish davri bu ularda boshqa ko‘plab sifatlarni rivojlantirish uchun qulay davr hisoblanadi. Quyida savodga o‘rgatishning asosiy maqsadi va vazufalari haqida fikr yuritsak.

Savodga o'rgatish jarayonidagi o'qish darslarining asosiy vazifasi o'quvchilarga tovush va harfni tanishtirish, ularning to'g'ri talaffuzini o'rgatish orqali bolalarda to'g'ri, ongli, ifodali o'qish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Shuningdek, o'quvchilar lug'atini boyitish, bog'lanishli nutqini o'stirish, bilimni boyitish, tafakkurini shakllantirish, eshitish, qabul qilish sezgisini o'stirishda ham bu davr mas'uliyatligi bilan alohida o'rin tutadi. Tayyorgarlik davri o'qishga o'rgatish uchun zamin hozirlaydi. Bu davrda bolalarda o'zgarar nutqini eshitish, diqqatni to'plash, til birliklarini (tovush, bo'g'in, so'z, gap) farqlash, ajratish, ularning vazifalarini anglash kabi xususiyatlar shakllantiriladi. Bular o'quvchilarning o'qishni muvaffaqiyatli egallashlariga yordam beradi. O'qishga o'rgatish uchun, avvalo, o'quvchi tovush va harf bilan yaxshi tanishtirilishi lozim. Tovush va harf bilan tanishtirishda bo'g'indan tovushni ajratish tamoyiliga rioya qilinadi. Boshlang'ich ta'limda aynan savod o'rgatish olib borilar ekan o'qituvchilar shu davrda o'quvchilar bilan ijodiy sifatlarni ham rivojlantirish ishlarini olib borishi lozim. Fikrimizni ijodkorlik va uni o'quvchilarda rivojlantirish yo'llari haqida davom ettiramiz.

Asosiy qism

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda "ijodkorlik" atamasi mavjud emas. Jamiyatdagi ijodiy va intellektual shaxslarni ijodkor deb atash mumkin. Gumanistik psixologiya asoschisi Avraam Maslou ijodkorlikni shunday ta'riflaydi inson tabiatining asosiy xususiyati, har bir insonga tug'ilishdan beri berilgan potentsial shuningdek, voqelikni idrok etish yoki unga munosabatda bo'lishning maxsus usuli¹. Ushbu ta'rifga asoslanib, Ijodkorlik atrofdagi narsalarni ko'rish va idrok etish qobiliyati yoki mahorati sifatida belgilanishi mumkin va

voqealar yangi, g'ayrioddiy nuqtai nazardan ko'ra bilishdir.

O'quvchilarni ijodiy tasavvurini rivojlantirish uchun ularga "nima uchun?" degan savolga javob berishga o'rgatish lozim. Bu kuchli hissiy va miya salomatligiga olib keladi.

¹ Maslow A.G. Motivation and personality. - St. Petersburg, 1999, -78p. Maslow A.G. Selfactualization // Psychology of personality: Texts. -M., 1982. -p. 108-118.

Bolalarga "Agar nima bo'lsa" degan savollarni berishga o'rgating.

Tadqiqotchi Melissa Burkli "Psychology Today" jurnalidagi maqolasida bolalarga ijodkorlikni oshirish uchun "Agar shunday bo'lsa?" deb so'rashga o'rgatishni tavsiya qiladi¹.

Agar o'quvchilarni dunyo va uning qanday harakatlanishi haqida savollar bersak, ular o'zlarining noyob javoblarini topishlari mumkin. Masalan:

Agar hayvonlar to'satdan gapira olsa-chi?

Agar haqiqatan ham kamalatlarning uchida oltin idishlar bo'lsa-chi?

Bir kuni o'qituvchingizning o'rniga fil bo'lsa-chi?

Xatolar sodir bo'lganda, ijobiy tomonlarini topishga harakat qiling. O'quvchilar birinchi marta biror narsani sinab ko'rishda muvaffaqiyat qozona olmasa, tushkunlikka tushishi mumkin. Lekin xatolar ko'pincha bizga muvaffaqiyatdan ko'ra ko'proq narsani o'rgatadi va o'quvchining yangi, ijodiy yechimlarni sinab ko'rishga undashi mumkin². O'quvchining o'rganish kontseptsiyasi bilan kurashayotgan bo'lsa, unga boshqa nuqtai nazardan qarashga yordam berishga harakat qilish lozim. Misol uchun, agar o'quvchi yangi lug'at so'zini o'rganish uchun ishlayotgan bo'lsa, biz uni sevimli qo'shig'ining ohangiga talaffuz qilib ko'rishimiz mumkin.

O'quvchilarning qiziqishlari haqida bilib olish va rag'batlantirish kerak. Agar o'quvchilar biron bir mavzuga ishtiyoqli bo'lsa, ular ko'proq e'tibor berishadi. Bundan tashqari o'quvchilarning ijodiy orzusi bilan tanish va uni amalga oshirishga yordam berish ham yaxshi natija beradi.

O'quvchilarda ijodiy tasavvurni shakllantirishda ochiq savollar berish ham muhimdir. Ularga savollar berish, ularni o'zlarini savol berishga undash bilan ham ijodkorlikni oshirish mumkin. Ochiq savollar – "ha" yoki "yo'q"dan ko'ra uzoqroq javob talab qiladigan savollar berish bolalarga o'z g'oyalarni shakllantirishga va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi³. Ular quyidagi mazmunda bo'lish mumkin:

¹ Burkley, M. *Ask "What If?" to Boost Your Creativity*. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-social-thinker/201712/ask-what-if-boost-your-creativity>.

² Smith, S., and Henriksen, D. *Fail Again, Fail Better: Embracing Failure as a Paradigm for Creative Learning in the Arts*. *Art Education*, 2016, 69(2), pp. 6-11.

³ Honig, A.S. *How to Promote Creative Thinking*. <https://www.scholastic.com/teachers/articles/teaching-content/how-promote-creative-thinking/>.

Shanba kuni har doim yomg'ir yog'sa nima bo'lishi mumkin?

Nega sochlarimiz toza va taralgan holda uyg'onmaymiz?

Bundan tashqari Daniyalik tadqiqotchilar tabiat qo'yniga chiqish nafaqat ruhiy salomatlik, balki ijodkorlikni ham yaxshilashi mumkinligini aniqlashdi. Ularning tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, ochiq havoda vaqt o'tkazish qiziquvchanlikni oshirishi, moslashuvchan fikrlashni rag'batlantirishi va quvvatni to'ldirishga yordam beradi. O'quvchilarning ijodiy o'yini uchun vaqt ajratish, qiziqish yoki ijodiy fikrlashni rag'batlantiradigan bo'sh vaqt tashkil qilsak yuqori natijalarga erishishimiz mumkin.

XULOSA

Yuqoridagi fikrlarni umumlashtirgan holda xulosa qilsak, bola rivojlanishidagi har bir davr juda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Bu davrda bolaning psixologiyasi va yoshiga mos holda turli qobiliyatlarni rivojlantirishga undashimiz mumkin. Jumladan, savodga o'rgatish jarayonida ham bolalarda rasm chizish, harflarni tanish va o'qish jarayonlarida bolalarda ijodiy sifatlarni rivojlantirishga harakat qilishimiz kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maslow A.G. Motivation and personality. - St. Petersburg, 1999, -78p. Maslow A.G. Selfactualization // Psychology of personality: Texts. –M.:, 1982. –p. 108-118.
2. Drake, J., and Winner, E. *How children use drawing to regulate their emotions.* Cognition and Emotion, September 2012, 27(3), pp. 512-520
3. Burkley, M. *Ask "What If?" to Boost Your Creativity.* <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-social-thinker/201712/ask-what-if-boost-your-creativity>.
4. Smith, S., and Henriksen, D. *Fail Again, Fail Better: Embracing Failure as a Paradigm for Creative Learning in the Arts.* Art Education, 2016, 69(2), pp. 6-11
5. Honig, A.S. *How to Promote Creative Thinking.* <https://www.scholastic.com/teachers/articles/teaching-content/how-promote-creative-thinking/>.